

شورای عالی حوزه های علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه الزهرا (س) شهرستان میاندوآب

عنوان مقاله

راهکارهای مقابله با ترویج فساد از نگاه قرآن در بیانیه گام دوم انقلاب

پژوهشگر

زهرا امیرزاده

تابستان 1400

چکیده

وجود فساد در جامعه انقلابی امری واقعی و غیرقابل انکار است . با اینکه در کشور ایران نسبت به سایر کشورها سطح فساد کمتر است اما به دلیل وجود حکومت اسلامی در ایران سطح توقع پیشگیری از فساد بالاتر از سایر کشورهاست .

فساد می تواند مشکلات بسیاری را در جامعه به وجود آورد و هزینه های مادی و معنوی زیادی را بر جامعه تحمیل کند به همین دلیل باید با راهکارهای مختلفی فساد را ریشه کن کرد و برای پیدا کردن راهکار مناسب برای حل فساد باید اندیشه ها و افکار را به طرف افق های قرآن ببریم زیرا تنها مکتبی که می تواند بشریت را از فساد رهایی بخشد مکتب قرآن می باشد .

فساد در هر حوزه و به هر علتی نظام کامل را به هم می ریزد و زندگی بشر را دچار اختلال می کند به همین سبب نیز یکی از دغدغه های مهم انسان مبارزه با فساد است .

کلیدواژه : راهکار ، فساد ، ترویج ، بیانیه گام دوم انقلاب

مقدمه

یکی از بیماری‌هایی که همه جوامع بشری به آن دچار است فساد می‌باشد، فساد همانند یک غده سرطانی بر پیکر جامعه می‌باشد که تا زمانی که به صورت ریشه‌ای درمان نشود به سرعت رشد کرده و در زمان کوتاهی همه جامعه را در بر می‌گیرد و مقدمات فروپاشی آن جامعه را فراهم می‌کند. بنابراین برای رفع فساد در جوامع بشری باید به ریشه فساد توجه کرد و آن را از پایه رفع کرد و راهکار مناسب برای حل این مسئله استفاده از آموزه‌های قرآنی است.

معنایی که از آموزه‌های قرآنی به دست می‌آید این است که مبارزه با فساد و اصلاح کردن امور زندگی علاوه بر اینکه یک وظیفه برای انسان‌هاست بلکه رسالت الهی نیز است که حتی پیامبران الهی نیز برای رفع آن از طرف خداوند مأموریت داشتند. همچنین با نگاهی گذرا به گزارش‌های قرآنی نسبت به مأموریت پیامبران این معنا اثبات می‌شود که مقابله جلوگیری از فساد در هر شکل و نوعی از اهداف رسالتی پیامبران بوده است. برای داشتن جامعه قانونمند علاوه بر اینکه به قانون گذاری صحیح نیازمندیم به مجریان این نیاز داریم که صلاحیت اجرای قانون را داشته باشند زیرا که اگر قانونگذاری به دست افراد ناشایست باشد قانون حتی اگر از دستورات الهی هم باشد نه تنها بیهوده بوده بلکه می‌تواند موجبات انحراف و فساد بیشتری را در جامعه فراهم آورد.

تعریف فساد

غالباً در نتیجه فساد چیزی نقض می‌شود. این چیز ممکن است یک اصل. یک رویه یا شیوه اخلاقی یا قانونی یا مقررات اداری باشد. اگر چه تعاریف مختلف و زیاد از فساد ارائه شده است اما وجه مشترک تمام این تعاریف آن است که در محیط فاسد، حقوق اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شهروندان نادیده گرفته شود و یا حق مسلم فرد یا گروهی به آسانی پایمال یا به ناحق به دیگری یا به دیگران واگذار می‌گردد. همچنین برخی از جنبه‌های رفتاری یا عملکردی که در یک جامعه فساد تلقی می‌شود. ممکن است در جامعه یا سازمان دیگری کاملاً عادی و طبیعی قلمداد شود بعلاوه شمول فساد بیشتری متوجه دستگاههای

دولتی است . بر اساس تعریف کارگاه آموزشی (یکپارچگی حکومت در آسیا) فساد عبارت است از عمل یا تصمیمی که موجب شود تا تعداد افراد متاثر از نتایج منفی عمل یا تصمیم از تعداد افراد برخوردار از نتایج مثبت آن بیشتر شود .

فساد بر مبنای افکار عمومی جامعه

ارزش فرهنگی و اخلاقی هر جامعه با جوامع دیگر متفاوت است . در داخل جامعه نیز این ارزش ها در طول زمان تغییر می کند . برخی محققان معتقدند که فساد اداری را باید با توجه به دیدگاههای عمومی مردم تعریف کرد . در این راستا ، اقدامی در چارچوب فعالیت های اداری - دولتی مصداق فساد را می باید از دید مردم جامعه غیر اخلاقی و مضر تلقی شود . مشکل مهمی که در این گونه تعاریف وجود دارد . این است که غالبا مردم یکسان نیست در خصوص رفتار اداری ، دیدگاه نخبگان سیاسی و توده های مردم با یک دیگر تفاوت دارد . یک محقق علوم سیاسی به نام (هیدن هیجر) فساد اداری را به سه گونه ، سیاه . خاکستری و سفید تقسیم می کند .

الف)فساد اداری سیاه

دلالت بر عملکرد یا رفتاری دارد که از نظر توده ها و نخبگان سیاسی منفور است و عامل آن باید تنبیه شود . مانند دریافت رشوه برای نادیده گرفتن معیارهای ایمنی در احداث مسکن .

ب)فساد اداری خاکستری

حاکمی از عملکرد یا رفتاری است که از نظر اکثر نخبگان منفور است . اما توده های مردم در مورد آن بی تفاوت هستند و تنها نخبگان سیاسی به مضر بودن آن معتقدند . مثلاً کوتاهی کارمندان در اجرای قوانینی که در بین مردم از محبوبیت چندانی برخوردار نیستند . مانند تنبیهات سیاسی .

ج) فساد اداری سفید

اشاره به عملکرد یا رفتاری دارد که ظاهراً مخالف قانون است . اما اکثر اعضای جامعه (نخبگان سیاسی و اکثر مردم عادی) آن را آنقدر مضر و با اهمیت نمی دانند که خواستار تنبیه عامل آن باشند . مانند چشم پوشی از موارد نقض مقرارتی که در اثر تغییرات اجتماعی و فرهنگی ضرورت خود را از دست داده اند .

فساد بر اساس منافع عمومی

برخی از محققان فساد اداری را مجموعه ای از اقدامات کارمندان و مسئولان دولت می دانند که اولاً به (منافع عمومی) لطمه بزند و ثانیاً هدف از انجام آن رساندن فایده به عامل (کارمند اقدام کننده) یا به شخص ثالثی که عامل را برای انجام این اقدام اجیر کرده است . باشد بر این اساس "کارل فردیج" مدعی است که هر جا صاحب قدرتی که مسئول اداره سازمانی می باشد . بر اثر دریافت رشوه ای نقدی یا جنسی ، اغوا شود و به انجام کارهای غیر قانونی مبادرت ورزد ، این فرد به منافع عمومی زیان رسانده است . در این تعریف همانند تعریف قبلی . این اشکال وجود دارد که ممکن است همه اقشار مختلف جامعه در مورد منافع عمومی برداشت یکسان نداشته باشند . تضاد بین طبقات مختلف اجتماعی تقلید کارگران و صاحبان سرمایه ممکن است سبب شود اقدامی که از نظر یک گروه موافق منافع عمومی است ، از نظر گروه دیگری مضر و مغایر با منافع عمومی تلقی شود . برای مثال ، قانون ممنوعیت اعتصابات کارگری از دیدگاه صاحبان و صنایع و کارگران یکسان تعبیر نمی شود . گروه اول ؛ اجرای این قانون را برای حفظ نظم و جلوگیری از اختلال در تولید ضروری می دانند . در حالی که گروه دوم ؛ آن را ابزاری برای دسترسی هر چه بیشتر کارگران به منافع صنفی ؛ تلقی می کنند .

3-اگر دشمنان نتوانند مومنان را بی دین کند ؛ می کوشند تا سیمای دین تحریف کنند و بد جلوه دهند (تبغونها عوجا)

4-گاهی افزونی جمعیت با نظم و برنامه . می تواند یک ارزش باشد (فکثرکم)

5-یکی از عوامل تربیت و هدایت مردم ، توجه به نعمت ها و یاد آوری سرگذشت پیشینیان است (واذکرو... وانظرو ا)

6-مطالعه تاریخ و عبرت گرفتن از آن سفارش الهی است (وانظروا کیف)

7-در مطالعه زندگی مردم ، به پایان و سرانجام کارشان بنگرید ، نه کامیابی های مقطعی آنان (عاقبه)

8-بستن و یا منحرف نمودن راه خدا ؛ نوعی فساد است (تصدون ...تبغونها عوجاالمفسدین)

9-قالوا تالله لقد علمتم ما جئنا لتفسدوا فی الارض و ما كنا سارقین)

گفتند به خدا سوگند شما می دانید که ما برای فساد در این سرزمین نیامده ایم و ما هرگز سارق نبودایم .

نکته ها

برادران یوسف گفتند : شما می دانید که ما برای سرقت و فساد به این منطقه نیامده ایم در این که از می دانستید ؛ چند احتمال دارد . شاید با اشاره یوسف باشد که این گروه دزد نیستند شاید هنگام ورود و خروج هیئت های بیگانه مخصوصا در شرایط بحرانی ، باید دقت کرد تا مطمئن به اهداف مسافرین شد .

پیام ها

1-حسن سابقه ؛ نشانه ای برای برائت است (لقد علمتم)

2-دستگاه امنیتی مصر و کار آموزده بوده است و می دانست که این قافله برای فساد نیامه است

(لقد علمتم)

3-دزدی و سرقتیکی از مصادیق فساد در زمین است (ما جئنا لنفسد فی الارض و ما كنا سارقین)

4-فان تولوا فان الله علیم بالمفسدین)¹

نکته ها

داستان های که بر سر زبان هاست بر سه نوع هستند .

رمان ها ؛ افسانه ها و اساطیری که بر پایه خیال بوده و غیر واقعی هستند .

-داستان های تاریخی که گاهی راست و مستند و گاهی آمیخته به دورغ و امور نادرست هستند .

رویدادهای که از زبان وحی به ما رسیده اند و بر اساس ق هستند . داستان های قرآنی همه از این نوع

هستند و در آنها وهم و خیال . دورغ و نادرستی راه ندارد .

پیام ها

1-اگر قرآن نبود ، چهره واقعی حضرت مسیح آلوده با خرافات و مسوه باقی می ماند (ان هذا لهو

القصص الحق)

2-تکرار شعار توحید و پایداری در برابر خرافات ، لازم است (اما من اله الا الله)

3-هر داستانی درباره پیامبران ، که با توحید منافات داشته باشد ساختگی و باطل است (لهوالقصص

الحق و ما من اله الا الله)

4-روی گردانی انسان از حق .نمونه ای از فساد است ،و اعراض کننده مفسد می باشد (تولوا...مفسدین)

¹ آل عمران 63

5- علم خداوند به کارهای مفسدان بزرگترین هشدار است (علیم بالمفسدین)

نتیجه گیری

مبارزه و مقابله با فساد با شعار دادن تحقق نمی یابد چرا که این کار نیازمند عزم ملی ، خواست همگانی و جدیت حکومت و دولت است . برای رفع فساد باید ابتدا آن را ریشه یابی کرد و شیوه های مبارزه با آن را آموخت چرا که نمی توان از یک شیوه برای مبارزه با فساد و انجام اصلاحات سود جست .

یکی از دلایلی که بشریت نمی تواند بر فساد غلبه کند این است که مسئولین مردم را به انجام دادن کارهای درست تشویق می کنند بدون اینکه با انحرافات و فساد مبارزه کنند . اهل بیت علیه السلام در حکومت خود از هر دو شیوه استفاده می کردند یعنی هم مردم را به انجام کارهای درست تشویق و هم با ظلم و فساد مبارزه می شود .

گاهی فساد به این دلیل است که شیوه صحیحی برای انجام دادن آن فعالیت معرفی نشده است مردم به اجبار فعالیتی را انجام می دهند که فساد زا است . قطعاً هر جا فساد بود اول باید راهی برای انجام صحیح و بدون فساد آن کار پیدا کرد و سپس قاطعانه با فساد مبارزه کرد خداوند در قرآن کریم این شیوه را توصیه می کند و در سوره توبه آیه ۱۰۸ پیامبر صلی الله را از رفتن به مسجدی که منافقان بنا کرده بودند منع می کند ولی در عوض او را تشویق به رفتن به مسجد این می کند که از ابتدا بر پایه تقوای محکم بنا گردیده است . «تفسیر نور درباره این آیه می فرماید اگر مردم را از رفتن به مراکز فساد باز می داریم باید مکان های سالم و مفیدی را جایگزین کرده و به آن راهنمایی کنیم» .

منابع و ماخذ

- 1-قرآن کریم
- 2-نهج البلاغه . ترجمه محمد دشتی
- 3-تفسیر نور . محسن قرائتی
- 4-موانع توسعه .بررسی فقر ؛ تبعیض فساد مجید فرج پور
- 5-بررسی مسائل اجتماعی ایران . تالیف محمد مظلوم خراسانی
- 6-دولت فساد و فرصت های اجتماعی : حسین راغفر
- 7-علل و عوامل بروز رشد آسیب های اجتماعی در راهکارهای مقابله با آن . مجید ابهری
- 8-سرطان اجتماعی فساد . فرامرز رفیع پور
- 9-عباس منصور ابادی "اختلاس شایع ترین جرم مالی
- 10-نادر حبیبی ؛ فساد اداری
- 11-هادی توکل. عوامل مهم فلاکت اقتصادی .تحول اداری
- 12-فاجعه بر سرکار آمدن نا اهلان . شماره هفتم
- 13-اصول کافی جلد 8 ص 58